

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE.
A KÍNZÁS, EMBERTELEN ÉS
MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD TILALMA

Barta Magyarország elleni ügye¹

Az ügy körülményei. A kérelmező az Egyesült Királyság állampolgára, aki az eset időpontjában idős édesanyjával együtt Magyarországon élt és egy átlatmenhelyet üzemeltetett. A helyi körzeti megbízott a reggeli órákban felkereste őket, hogy az átlatmenhelyel kapcsolatos panaszok kivizsgálása érdekében bekísérje őket a rendőrkapitányságra. A kérelmező édesanyja – aki a kérelmezővel ellentétben beszél magyarul – a kertkapunál lezajlott beszélgetés után nem tett eleget a rendőri felszólításnak és visszaindult a házba. A körzeti megbízott ezt követően benyomta a kertkaput és utánaindult, időközben elővette a nála lévő tonfát, hogy a kutyákat szükség esetén távol tarthassa. A kérelmező édesanyja erre a tonfát megragadva próbálta kifelé rángatni a rendőrt a kertből, majd ennek sikertelenségére tekintettel megígérte, hogy a házban magához veszi iratait és vele tart. A házba érve azonban magára zárta a bejárati ajtót és felszólítás ellenére sem nyitotta ki. A kérelmező a ház emeletéről hallotta a szóváltást, az egyik ablakból a dulakodás egy részét is látta, sőt fényképeket is készített róla. Ezt követően – a kérelmező állítása szerint – a körzeti megbízott a vállával benyomta a résnyre kinyitott ajtót, amikor a kérelmező megkísérelt még egy képet készíteni róla. A kinyíló ajtó megütötte a kérelmező gyomrát és vállát, majd a belépő rendőr a fájdalomtól összegörnyedt kérelmezőt többször megütötte a tonfával. Ezzel szemben a kormány állítása szerint a kérelmező egy oldalajtón keresztül kiment a ház előtt álló rendőrhöz és további fényképeket készített róla. A kérelmező nem tett eleget a körzeti megbízott felszólításának, és útlevelének átadása helyett a fényképezőgéppel ütlegelni kezdte, majd az oldalajtón át visszament a házba. A rendőr megpróbálta elvenni tőle a kamerát, azonban a kérelmező köz-

ben belülről bezárta a bejárati ajtót és ráült a kulcsra. A körzeti megbízott ezután a kérelmező karját lefogva megpróbálta megszerezni a kulcsot. Ekkor belépett a szobába a kérelmező édesanyja, akinek a kérelmező átadta a kulcsot.

A körzeti megbízott erősítést kért, majd a kérelmezőt és édesanyját a kórházba szállították, ahol az incidens mindhárom résztvevőjének sérüléseiről orvosi látélet készült. Ezt követően a rendőrkapitányságon kihallgatták a kérelmezőt és édesanyját, akik ellen eljárás indult hivatalos személy bántalmazásának alapos gyanúja miatt, mely eljárásban a körzeti megbízottat tanúként hallgatták meg. A kérelmező édesanyja tájékoztatta a nyomozás során eljáró ügyészt, hogy az eset idején egy román állampolgár is a házukban tartózkodott, aki az egyik ablakból látta az eseményeket. Ennek a személynek a felkutatását a nyomozó hatóság meg sem kísérelte. Az eljárás során kirendelt orvosszakértő megállapította, hogy a körzeti megbízott sérülései valószínűleg az általa elmondott módon keletkezettek, míg

A VÁROSI BÍRÓSÁG A SZAKVÉLEMÉNY BIZONYTALANSÁGÁRA ÉS A VALLOMÁSOK ELLENTMONDÁSÓSÁGÁRA VALÓ TEKINTETTEL NEM LÁTTA ÍTÉLETI BIZONYOSSÁGGAL MEGÁLLAPÍTHATÓNAK A BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETÉSÉT, ÍGY A VÁDLOTTAKAT FELMENTETTE.

a kérelmező és édesanyja által ezzel kapcsolatban előadott történet bár nem kizárt, de kevésbé valószínű. A városi bíróság a szakvélemény bizonytalanságára és a valloítások ellentmondásosságára való tekintettel nem látta ítéleti bizonyossággal megállapíthatónak a bűncselekmény elkövetését, így a vádlottakat felmentette. Az ügyészi fellebbezés alapján eljáró megyei bíróság a határozatot hatályon kívül helyezte és a városi bíróságot

új eljárás lefolytatására utasította, amely jelenleg is folyamatban van.

A kérelmező és édesanyja által a körzeti megbízott ellen tett feljelentés ügyében az ügyészség bűncselekmény hiányában megszüntette a nyomozást, határozatának indokolásában a fent ismertetett, párhuzamosan folyó büntetőeljárásban keletkezett bizonyítékokra támaszkodott. A kérelmező e határozat ellen panasszal fordult a Legfőbb Ügyészséghez, kifogásolva ügyében a szerinte elfogult nyomozási cselekményeket. Különösen azt sérelmezte, hogy nem rendeltek ki orvosszakértőt az ő sérülései eredeté-

nek kivizsgálására. A Legfőbb Ügyészség a panaszt elutasította.

A kérelmező az eljárás keretein kívül magánszakvéleményt szerzett be sérüléseire vonatkozóan, amely az általa előadott történetnek megfelelően magyarázza mind az ő, mind pedig a körzeti megbízott sérüléseinek keletkezését. Erre támaszkodva a kérelmező pótmagánvádloként vádindítványt terjesztett elő a megyei bíróságon. A bíróság részletes indokolás nélkül, mindössze az addig keletkezett iratokra támaszkodva elutasította a vádindítványt.

*A határozat.*² A kormány előzetes kifogására tekintettel az EJEB kifejtette, hogy a 3. cikk sérelmével kapcsolatos ügyekben a hatékony belső jogorvoslatok kimerítésének kötelezettségét teljesíti a kérelmező azzal, ha sérelmének kivizsgálására büntetőeljárást vagy kárának megtérítése iránt polgári pert kezdeményez. E két jogorvoslati eszköz párhuzamos igénybevétele nem követelmény.

A bíróság álláspontja szerint a kérelmező sérülései kellően súlyosak voltak ahhoz, hogy a 3. cikk alkalmazásának szempontjából bántalmazásnak minősüljenek. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt a tény, hogy a kérelmező a rendőri intézkedésnek nem engedelmesskedett, a fizikai kényszer alkalmazását saját magatartása tett szükségessé. A kérelmező sérüléseinek természete nem utal kétséget kizáróan arra, hogy az alkalmazott fizikai kényszer túlzott mértékű lett volna, így az egyezmény 3. cikkét anyagi jogi szempontból a rendőri intézkedés nem sértette.

A bíróság azonban hangsúlyozta, hogy az egyezmény 1. cikkében foglalt kötelezettségből következően a 3. cikk sérelmének gyanúja esetén a hatóságok kötelesek hatékony hivatalos vizsgálatot lefolytatni. Ennek alkalmasnak kell lennie arra, hogy a felelősök azonosításához és megbüntetéséhez vezessen. A bíróság azonban ebben az esetben nem volt meggyőződve arról, hogy a kérelmező feljelentése alapján lezajlott nyomozás ennek a követelménynek megfelelt. A testület kifogásolta, hogy a feljelentett rendőrt a nyomozás során egyszer sem hallgatták meg gyanúsítottként, az eset idején a kérelmező házában állítólagosan jelen lévő harmadik személyt tanúként nem hallgatták meg, felkutatására nem tettek kísérletet, a kérelmező által beszerzett orvosszakértői véleményt nem értékelték, továbbá a megszüntető határozat ellen tett panaszát, illetve vádindítványát ténybeli indokolás nélkül utasították el. Összességében tehát az egyezmény 3. cikkét – az eljárásjogi követelmények szempontjából – a nemzeti

hatóságok megsértették azzal, hogy nem folytattak le alapos és hatékony vizsgálatot a kérelmező panaszával kapcsolatban.

AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKE. A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG

*O'Halloran és Francis Egyesült Királyság
elleni ügye*³

Az ügy körülményei. Mindkét kérelmező brit állampolgár, akik személyautóját lefényképezte egy-egy rendőrségi traffipax. Ezt követően mindkét kérelmező felhívást kapott a rendőrségtől, hogy a személyazonosság megállapítása érdekében jelentse be a gépkocsi vezetőjének nevét és lakcímét. A felszólításokhoz mellékletként figyelmeztetést csatoltak, amelyben tájékoztatták a kérelmezőket arról, hogy a bejelentési kötelezettség elmulasztása önmagában is bűncselekményt valósít meg. Az egyik kérelmező ezt követően elismerte, hogy ő volt az autó vezetője, míg a másik kérelmező megtagadta az adatszolgáltatást, hivatkozva a „hallgatás jogára”, illetve az önvádra kötelezés általános büntetőjogi tilalmára. Ezt követően mindkét kérelmezőt elítélte a bíróság.

Az egyik kérelmező az EJEB-hez eljuttatott panaszában kifogásolta, hogy az ellene hozott ítélet szinte kizárólag a bűncselekmény elkövetésével való fenyegetés hatására tett beismerésen alapult. Megjegyezte, hogy az adatszolgáltatás elmulasztásával megvalósítható bűncselekmény büntetési tétele gyakorlatilag azonos a gyorsajtás miatt kiszabható büntetés mértékével. A másik kérelmező pedig azt kifogásolta, hogy az adatszolgáltatás elmulasztásának bűncselekménnyé minősítése gyakorlatilag önvádra kötelezést jelent.

*A határozat.*⁴ A Nagykamara nem fogadta el a kérelmezők arra vonatkozó érveit, hogy a hallgatáshoz való jog és az önvádra kötelezés tilalma abszolút jellegű eljárási garanciák lennének. Nem értett egyet azzal, hogy önmagában az eljárás hatálya alatt álló személyre gyakorolt hatás annak érdekében, hogy saját magára nézve vádoló nyilatkozatot tegyen, sértené a tisztességes eljáráshoz való jog lényegét. Az egyezmény 6. cikkében foglalt jog megléte vagy sérelme mindig az eljárás összes körülményének mérlegelésével állapítható meg, nincs egy minden ügyre érvényes szabály.

Annak eldöntése során, hogy a kérelmezők érintett jogai sérültek-e, a Bíróság a velük szemben alkalmazott kényszer természetét és mértékét, az eljárás során érvényesülő garanciákat, valamint az így szerzett bizonyítékok felhasználásának módját vizsgálta. Ennek során megállapította, hogy bár az alkalmazott kényszer közvetlen volt, a gépkocsi-tulajdonosok a gépkocsi megvásárlásával vagy annak vezetésével alávetik magukat egy olyan szabályozási rendszernek, amelynek részeként bizonyos felelősséget és kötelezettségeket is vállalnak. Az Egyesült Királyságban ilyen kötelezettségnek tekinthető az az előírás, mely szerint közlekedési szabálysértés elkövetésének gyanúja esetén a jármű tulajdonosa köteles tájékoztatni a hatóságot a vezető személyéről. A bíróság felhívta a figyelmet arra, hogy az említett kötelezettség nem jelent objektív felelősséget, mivel a jogszabály értelmében nem követi el az adatszolgáltatás elmulasztásához kapcsolódó bűncselekményt a gépkocsi tulajdonosa, ha nem tudja vagy az elvárható gondosság mellett sem kell tudnia a vezető személyéről.

Az így beszerzett bizonyíték felhasználásával kapcsolatban kiemelte az EJEB, hogy az egyik kérelmező számára lehetőség volt korábbi nyilatkozatának bíróság előtti megtámadására, és így a bizonyítási teher az ügyészre szállt át, neki kellett minden kétséget kizáróan bizonyítania a bűncselekmény elkövetését. Az így felvett bizonyítás során pedig a kérelmezőnek is lehetősége nyílt tanúvallomások és egyéb bizonyítási eszközök felhasználására saját állításai alátámasztása érdekében. Értelem szerűen az adatszolgáltatást megtagadó kérelmező esetében a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmével kapcsolatban ez utóbbi megfontolás nem játszott szerepet.

Mindezekre a körülményekre, a közúti járművek kapcsán érvényesülő különleges jogi szabályozási rendszer meglétére, valamint a kérelmezőktől kért adatok természetére tekintettel a bíróság úgy látta, hogy a kérelmezők hallgatáshoz való joga, illetve velük szemben az önvádra kötelezés tilalmának lényegi tartalma nem csorbult, így az egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való joguk nem sérült.

AZ EGYEZMÉNY 11. CIKKE. A GYÜLEKEZÉS ÉS EGYESÜLÉS SZABADSÁGA

*Bozgan Románia elleni ügye*⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező kérte a Maffiaellenes Nemzeti Örség elnevezésű szervezetnek a tár-

sadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartásába való felvételét. Kérelméhez mellékelte a szervezet megalakulásáról készült jegyzőkönyvet és az alapszabályt, amely egyebek között azt tartalmazta, hogy a szervezet célja, hogy „segítséget nyújtson az állampolgárok számára a jogszerű önvédelem keretei között a szervezett bűnözés fenyegetése ellen”. Az alapszabályt azt is tartalmazta, hogy „a média nyilvánosságának felhasználásával azonosítani kívánják azokat a személyeket, akik részt vesznek a szervezett bűnözésben, és létrehoznak egy adatbázist róluk”. Az alapító okirat ugyanakkor leszögezte: „a szervezet nem szándékozik az állami hatóságok feladatait átvenni.”

A román bíróságok elutasították a nyilvántartásba vétel iránti kérelmet arra hivatkozással, hogy a célok, amelyek megvalósítására a szervezet létrejött, magukban hordozzák olyan tevékenységek lehetőségét, amelyek „zavarhatnak az állami igazságszolgáltatási szervek munkáját, olyannyira, hogy a tervezett párhuzamos rendszer kiépítésével ezeket a hatóságokat ellenőriznék”. A kérelmezők fellebbezését 2002. június 25-én utasították el jogerősen.

*A határozat.*⁶ Az EJEB megállapította, hogy a román hatóságok döntése beavatkozást jelentett a kérelmező egyesülési szabadságába, hiszen ennek egyik legfontosabb aspektusa az egyesület létrehozásához való jog, ennek elismerése nélkül ugyanis e szabadságjog teljesen kiüresedne. Természetesen az államoknak joguk van annak eldöntéséhez, hogy az egyesület célja és tevékenysége megfelel-e a belső jogszabályban előírt követelményeknek, de ennek során tiszteletben kell tartaniuk az egyezményben foglalt kötelezettségeiket. A 11. cikkben meghatározott kivételeket szűken kell értelmezni és minden esetben nyomós érveket kell felhozni az egyesülési jog korlátozása mellett. Végző soron a bíróság vizsgálja, hogy a korlátozás arányban állt-e az elérni kívánt céllal, és az állam által felhozott érvek relevánsak és megfelelők-e. Jelen esetben a bíróság úgy látta, hogy a román szervek döntése önkényes volt, mivel a párhuzamos intézményrendszer felállításának pusztá gyanúja alapján született, anélkül, hogy a szervezet alapszabálya az ilyen törekvésre való kifejezett utalást tartalmazott volna. Ezenfelül a román jogszabályok lehetővé teszik a hazai bíróságok számára, hogy feloszlassanak egy szervezetet, ha annak céljai jogsértők vagy eltérnek az alapszabályban foglaltaktól. Mindezekre tekintettel az EJEB úgy foglalt állást, hogy a bejegyzés megtagadása – még azelőtt, hogy a szervezet megkezdte volna működését – aránytalan, így a korlátozás nem tekinthető szükségesnek egy demokratikus társadalomban.

AZ EGYEZMÉNY 14. CIKKE
AZ 1. KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYV
2. CIKKÉVEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN.
A HÁTRÁNYOS
MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA,
AZ OKTATÁSHOZ VALÓ JOG

*D. H. és mások Csehország elleni ügye*⁷

Az ügy körülményei. A tizennyolc kérelmező roma származású cseh állampolgár, akik állításuk szerint az etnikai hovatartozásukra tekintettel kerültek speciális iskolába. Az 1996 és 1999 közötti időszakban olyan különleges iskolába jártak, amelyet alapvetően az olyan tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek számára alakítottak ki, akik nem voltak képesek a hagyományos iskolai oktatás menetével lépést tartani. Az akkor hatályos cseh szabályozás értelmében ilyen iskolai oktatásban azok a tanulók részesültek, akik számára az osztályfőnök ezt előírta egy oktatás-pszichológiai intézetben elvégzett összetett, a gyermekek szellemi képességeinek felmérésére irányuló tesztsorozat eredményeire alapozva. A döntéshez szükség volt a gyermekek törvényes képviselőjének hozzájárulására.

A kérelmezők eredménytelenül igyekeztek elérni helyzetük felülvizsgálatát mind az illetékes oktatási ügyi hatóságnál, mind pedig a cseh Alkotmánybíróságnál. Utóbbinak címzett kérelmükben kifejtették, hogy a tanulók különleges iskolába irányításának gyakorlata következtében párhuzamosan két oktatási rendszer jött létre: egy különleges iskolákból álló a roma származású gyermekek és egy hagyományos iskolákból álló a többségi társadalom számára. (A cseh állam egyébként időközben megszüntette a különleges iskolák rendszerét, és jelenleg a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek is a hagyományos iskolai rendszerben tanulnak.)

*A határozat.*⁸ A Kamara álláspontja szerint a fenti eljárás nem valósított meg az oktatáshoz való joggal összefüggésben hátrányos megkülönböztetést, tekintettel arra, hogy a cseh kormány nem azért hozta létre a különleges iskolák hálózatát, hogy összegyűjtse bennük a roma származású gyermekeket. Mi több, nyilvánvaló erőfeszítéseket tettek ezek az iskolák annak érdekében, hogy a nehézségekkel küzdő gyermekek számára biztosítsák az alapfokú oktatást. A kamarai döntés kiemelte, hogy a tanulók különleges iskolába történő átírányítására vonatkozó szabályok semmilyen utalást nem tartalmaztak a gyerekek nemzetiségi hovatartozására, csupán azt az egyébként jogszerű célt tartották szem előtt, hogy az oktatási rendszert a tanulók igényeihez és képességeihez kell igazítani.

A Nagykamara eltért ettől az állásponttól. A terület mindenekelőtt áttekintette a roma gyermekek oktatásával kapcsolatos európai gyakorlatot: az Európa Tanács számos szerve fogalmazott meg ajánlásokat, irányelveket az oktatásban megvalósuló diszkrimináció felszámolására, illetve civil szervezetek által készített számos bíráló jelentés is napvilágot látott a cseh gyakorlattal kapcsolatban. Emellett a nemzetközi kitekintés kitér az Európai Unió és az ENSZ-szervek gyakorlatára is. Az eljárásban több európai jogvédő szervezet harmadik félként részt vett.

Az EJEB ismét hangsúlyozta: tekintettel a faji megkülönböztetés súlyos következményeire, az államoknak különösen nagy gondossággal kell eljárniuk azokban az esetekben, ahol ennek gyanúja felmerül. Minden eszközt igénybe kell venni a rasszizmus elleni küzdelemben, hiszen egy demokratikus társadalomban nem igazolható a pusztán faji alapon történő hátrányos megkülönböztetés. Ennek megfelelően alakul a bizonyítási teher is. Ha a kérelmező bizonyítja, hogy eltérően kezelték, a kormánynak kell igazolnia a különbségtételt. Abban a kérdésben, hogy mi fogadható el bizonyítéknak az eltérő elbárást illetően, a bíróság a szabad bizonyítás elvét tekinteti irányadónak, így akár statisztikai adatokra alapozva is megfordítható a bizonyítási teher.

A Parlamenti Közgyűlés ajánlásait idézve az EJEB megjegyezte, hogy a roma népcsoport történelmére való tekintettel különleges helyzetű kisebbséggé vált, és ennek eredményeképpen különleges védelemre tarthat igényt, ideértve az oktatási kérdéseket is. A jelen ügy azért is különös figyelmet igényel, mert az érintettek a kérelem benyújtásakor kiskorúak voltak, akiknek oktatáshoz való joga kiemelt fontosságú kérdés. A kérelmezők beadványukban nem azt sérelmezték, hogy az eltérő helyzetükből adódó tényleges különbségeket az államnak megerősítő intézkedésekkel kellett volna korrigálnia, csupán azt állították, hogy objektív és észszerű indokok nélkül hátrányosabban kezelték őket, mint a nem roma gyermekeket, és ezzel az állam közvetett diszkriminációt valósított meg.

A bíróság nem vitatta, hogy nem az alkalmazott jogszabály szövegezése eredményezett eltérő elbárást, ezért a kérdés az volt, vajon a törvény alkalmazása hozta-e aránytalanul hátrányosabb helyzetbe a roma gyerekeket. A jogalkalmazás hatásainak mérésére a statisztikai adatokat a bíróság megbízható bizonyítéknak fogadta el, hiszen ezáltal láthatóvá vált, hogy a különleges iskolába járó roma tanulók száma aránytalanul magas volt, ők jelentették a tanulók többségét. Fontos azonban, hogy statisztikák hiányában is megállapítható lehet a közvetett diszkri-

mináció. Az eljárás során beszerzett statisztikai adatok alapján tehát a Nagykamara véleménye szerint fennáll a közvetett hátrányos megkülönböztetés létszava, és ezeket az adatokat a cseh kormány sem vitatta. A bíróság továbbá megjegyezte: amennyiben kimutatható, hogy egy jogszabály diszkriminatív hatása, az oktatás terén nem szükséges a diszkriminatív jogalkotói szándék bizonyítása.

A bíróság elfogadta, hogy a cseh kormány szándéka a különleges iskolák létrehozása során arra irányult, hogy megoldja a tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek oktatásával kapcsolatos problémákat. Azonban álláspontja szerint a tanulók átirányításának alapját képező tesztek összeállítása és értékelése során figyelemmel kellett volna lenni az érintett gyermekek nemzetiségi hovatartozásából adódó sajátosságaira. Elfogadhatatlannak tartotta, hogy egy nemzetközi szervezet felmérése szerint a roma gyermekek különleges iskolába irányítása „gyakorlatilag automatikus” volt. Az eljárásba beavatkozó civil szervezetek közül többen úgy vélték, maguk a tesztek is rasszisták, mivel a társadalom faji előítéleteit közvetítették. Mindezek alapján a tesztek önmagukban nem igazolhatják a tanulók eltérő oktatását.

A szülői beleegyezéssel kapcsolatban a bíróság kétségeit fejezte ki arra nézve, hogy hátrányos társadalmi helyzetben lévő szülők megfelelően fel tudták-e mérni a hozzájárulásuknak a gyermekük életére gyakorolt hatását. Ettől függetlenül is, a faji alapú hátrányos megkülönböztetés tilalmának alapvető jelentőségére tekintettel, semmilyen beleegyezés nyilatkozat nem értelmezhető jogról való lemondásnak, tekintettel az ezzel kapcsolatban fennálló nyomós közérdekre.

Mindezek alapján a bíróság bár értékelte a cseh kormány erőfeszítéseit, amelyeket a roma származású gyermekek tanulási nehézségei kezelésére alkalmas oktatási rendszer kialakítása érdekében tett, mégsem tudta elfogadni, hogy az eltérő oktatási rendszerbe kerülő tanulók közötti különbségtétel tárgyilagos és megfelelően indokolt volt. Ugyanakkor minden olyan esetben, ahol az állam mérlegelési szabadságába tartozik egy szabályozási rendszer kialakítása, elengedhetetlenek az egyén számára biztosított eljárási garanciák. Ezek a garanciák a jelen esetben hiányoztak. A bíróság megállapította, hogy a cseh kormány nem tudott objektív és ésszerű indokot felmutatni a roma és nem roma gyermekek közötti különbségtételre, és a kérelemben megjelölt időszakban hatályos szabályozás által alkalmazott eszközök nem álltak arányban az általuk elérni kívánt céllal. Tehát Csehország megsértette az egyezmény 14. cikkét az első kiegészítő jegyzőkönyv 2. cikkével összefüggésben.

AZ EGYEZMÉNY 1. KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYVÉNEK 1. CIKKE. A TULAJDON VÉDELME

*J. A. Pye (Oxford) Ltd. & J. A. Pye (Oxford)
Land Ltd. Egyesült Királyság elleni ügye⁹*

Az ügy körülményei. Mindkét kérelmező az Egyesült Királyságban bejegyzett társaság. A J. A. Pye (Oxford) Land Ltd. volt az ingatlan-nyilvántartás szerinti tulajdonosa 23 hektárnyi mezőgazdasági földterületnek, amelyet a J. A. Pye (Oxford) Ltd.-től szerzett korábban. A szomszédos ingatlan tulajdonosa, a Graham házaspár egy legeltetési megállapodás alapján 1983. december 31-ig időlegesen birtokba vette a kérdéses területet. Egy nappal a megállapodás lejárt előtt felszólították őket a távozásra, mivel nem kívánták az együttműködést meghosszabbítani. Ennek ellenére 1984 szeptemberétől 1999-ig a Graham házaspár folyamatosan használta az ingatlant, holott a kérelmezők a mezőgazdasági típusú használatra semmilyen módon nem adtak engedélyt. A kérelmezők részben vagy egészben ingatlanfejlesztési célra szerették volna használni az érintett területet.

Graham úr 1997-ben eljárást indított a földhivatalnál, kérve annak megállapítását, hogy elbirtoklás útján megszerezte a terület tulajdonjogát. A kérelmezők kezdeményezték a földhivatali határozat bírósági felülvizsgálatát, ám az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a Graham házaspár a tizenkét év szakadatlan birtoklás tényére tekintettel megszerezte az ingatlan tulajdonjogát. A másodfokú bíróság megváltoztatta az elsőfokú ítéletet, ám a Lordok Háza, többségi szavazással, az elsőfokú érveléssel értett egyet, és elrendelte a Graham házaspár tulajdonjogának az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését.

Az Egyesült Királyság ingatlan-nyilvántartásáról szóló új, 2002. évi jogszabály fenntartja az elbirtoklás jogintézményét, ám úgy rendelkezik, hogy az elbirtoklás útján való tulajdonszerzés lehetőségéről tíz év elteltével értesíteni kell a bejegyzett tulajdonost. A tényleges birtokos ezután csak akkor szerezhet tulajdonjogot, ha a bejegyzett tulajdonos további két év alatt sem kísérli meg a tulajdonjogával egyező birtokállapot helyreállítását. A törvénynek azonban nincs visszaható hatálya.

*A határozat.*¹⁰ A Kamara úgy foglalt állást, hogy az angol jog elbirtoklásra vonatkozó szabályai sértik az egyezmény 1. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikkében foglalt tulajdonhoz való jogot. Megítélésük szerint a jogbiztonsággal kapcsolatban fennálló közérdek a közhiteles nyilvántartásba vett ingatlanok

esetén nem akkora súllyal esik latba, mint az ilyen nyilvántartásban nem szereplő egyéb dolgok esetén, ahol a jogi helyzet és a valós birtokállapot egybeeséséhez fokozott társadalmi érdek fűződik. Kiemelten méltánytalannak találta, hogy ilyen esetekben, bár ténylegesen a tulajdonjogtól való „megfosztásra” kerül sor, ezzel egyidejűleg a bejegyzett tulajdonos semmilyen kárpótlásra nem jogosult. Szintén problémásnak látta, hogy a bejegyzett jogosult számára semmilyen jogi lehetőség nem áll rendelkezésre, hogy tulajdonjogának elvesztését megakadályozza.

Ezzel az érveléssel szemben a Nagykamara úgy látta, hogy az elbirtoklás intézménye nem a tulajdontól való „megfosztásként” értékelendő, hanem olyan intézkedésként, amellyel az állam a tulajdonnak a „köz érdekében történő használatát szabályozza”. Így a Kamara határozatával szemben ez utóbbihoz kapcsolódó követelmények szerint kell elbírálni.

A Nagykamara hangsúlyozta, hogy egyrészt a tizenkét év elbirtoklási idő megléte az ingatlanok tulajdonjogának rendezésével kapcsolatban elfogadható közérdekű célt szolgál, másrészt rámutatott arra, hogy nagyszámú európai jogrendszer ismer ehhez többé-kevésbé hasonló intézményt. Annak vizsgálata során, hogy a kérdéses szabályozás kellő egyensúlyt teremtett-e a fennálló közérdek és a tulajdonosok egyéni érdeke között, abból indult ki, hogy a kérdéses jogszabály jóval azelőtt hatályba lépett, hogy a Graham házaspár az ingatlant birtokba vette volna, így a kérelmezők alappal nem hivatkozhatnak arra, hogy nem ismerték annak rendelkezéseit. Kiemelte, hogy a kérelmezők részéről bármilyen olyan magatartás, amely tulajdonosi jogaik gyakorlásának szándékát kifejezte volna (például bérleti szerződés megkötése vagy használati díj követelése), megszakította volna az elbirtoklási időszakot.

A bíróság álláspontja szerint az elévülési jellegű határidők folytán történő jogvesztéssel kapcsolatban kártérítési kötelezettség előírása az ilyen szabályozás alapvető természetével volna ellentétes, tekintettel arra, hogy ezeknek a határidőknek a léte éppen azzal a – jogbiztonságból eredő – követelménnyel függ össze, hogy bizonyos időszak eltelte után

már ne lehessen egyes jogokat vitatni vagy bíróság előtt érvényesíteni. Rámutatott arra is, hogy a kérelmezőknek az elbirtoklási idő folyamán mindvégig lehetőségük volt bírósági eljárást kezdeményezni az ingatlan használói ellen, és a határidő elteltével is megmaradt a lehetőségük, hogy bíróság előtt vitassák az elbirtoklás tényével kapcsolatos jogi feltételek fennállását, így nem hivatkozhatnak arra sem, hogy a belföldi jog nem biztosított számukra eljárásjogi védelmet.

Ugyanakkor a Nagykamara elismerte, hogy az időközben hatályba lépett új jogszabály miatt a kérelmező társaságok kedvezőbb helyzetbe kerültek volna, ám az időközben a kérelmezők javára változó belföldi jogi környezet önmagában nem érinti a korábbi szabályozás egyezménykomfortitásának kérdését.

Nem vitatott az sem, hogy a kérdéses terület értéke jelentős, ám az elévülési jellegű szabályok természetükből adódóan az érintett dolgok és jogok vagyoni értékére tekintet nélkül alkalmazandók, így a kérelmezők által elvesztett érték nagysága nem befolyásolhatta kérelmük eredményét.

Összességében az EJEB álláspontja szerint – a többségi döntéssel hét bíró nem értett egyet – az ügy tárgyát képező esetben az egyezmény 1. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikkében a tulajdonjog korlátozásával kapcsolatban megkövetelt méltányos egyensúly követelménye nem sérült.

Németh Attila

JEGYZETEK

1. 26137/04. számú kérelem.
2. 2007. április 10-én kelt ítélet.
3. 15809/02. és 25624/02. számú kérelem.
4. 2007. június 29-én kelt ítélet.
5. 35097/02. számú kérelem.
6. 2007. október 11-én kelt ítélet.
7. 57325/00. számú kérelem.
8. 2007. november 13-án kelt ítélet.
9. 44302/02. számú kérelem.
10. 2007. augusztus 30-án kelt ítélet.